

İNSAMER ÇALIŞTAYLARI – 6

MORO BARIS SÜRECİ: ÇATISMA ÇÖZÜMÜ VE ARABULUCULUK

Çalıştay Raporu

EKİM 2025

Hüseyin Oruç / Yunus Türkmenzade

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İHH
İNSANI YARDIM VAKFI

**Moro Barış Süreci: Çatışma Çözümü ve
Arbuluculuk Çalıştay Raporu**

Hazırlayanlar: Hüseyin Oruç, Yunus Türkmenzade

Genel Yayın Yönetmeni: Dr. Riad Domazeti

Editör: Ümmühan Özkan

Web Editörü: Bakıhan Yılmaz

Baskı

Ekim 2025

Kapak ve Sayfa Tasarım

NuhunGemisi / Nurgül Ersoy

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müelliflerine aittir.

©İNSAMER 2025

Bu yayının bütün hakları mahfuzdur.

Sadece kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مرکز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İHH
İNSANI YARDIM VAKFI

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

İÇİNDEKİLER

02	Özet
04	Soru - Cevap
13	Sonuç ve Değerlendirme
14	EK – 1
14	İHH'nın Moro Barış Sürecine Katkısı Ve Gözlem Mekanizması
15	EK – 2
15	Moro İslami Kurtuluş Cephesi'nin Barışa Giden Yolda Mücadele Ahlakı Ve Temel Prensipler

Özet

100 ila 200 bin arasında insanın öldüğü ve iki milyondan fazla insanın yerlerinden edildiği Filipinler-Moro çatışması yalnızca bir iç güvenlik sorunu değil; aynı zamanda tarihsel, sosyo-ekonomik ve kültürel dinamiklerle günümüze kadar gelmiş çok boyutlu bir çatışma örneğidir. İspanyol ve ABD sömürge dönemlerinde uygulanan Hristiyanlaştırma, kitlesel göç, kültürel asimilasyon ve siyasal temsil eksikliği politikalarını devam ettiren Filipinler devletine karşı Moro halkı direnmıştır. İki taraf arasında anlaşmazlıklar hızla çatışmalara dönüşmüştür ve sorun zamanla güvenleştirme ve militarizasyon süreçleriyle girift bir hal almıştır. Güneydoğu Asya'nın en uzun süreli silahlı çatışmalarından biri olan Filipinler-Moro çatışmasında, 1970'lerin ortalarında başlayan müzakere süreci 1996 yılında Filipinler Devletiyle Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) arasında imzalanan anlaşmayla önemli bir aşama kaydetmiş ancak büyük oranda Manila hükümetinin yanlış uygulamaları nedeniyle 2001 yılında MNLF lideri Nur Misvari valilik görevinden uzaklaştırılmış ve MNLF süreci askıya alınmıştır. Selamet

Haşimi liderliğindeki Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) uyguladığı toplumsal dönüşüm programları sayesinde halkın büyük desteğini alarak 1997 yılında başladığı barış görüşmeleri 2014'te kapsamlı barış anlaşmasının imzalanmasıyla somut bir hal almıştır. Moro halkını temsilen Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi (MNLF) ve Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF) önce self-determinasyon temelli bağımsızlık modelini benimsemiş daha sonra siyasal-idari özerklik, İslami toplum ve yönetim hedefiyle barış sürecinde yer almıştır. Bu dönemde MILF müzakere heyeti hiç değişmedi. Buna karşılık Filipinler Devleti tarafından altı Devlet Başkanı, dokuz Barış Bakanı ve on iki Müzakere Paneli Başkanı görev yaptı.

Uygulama aşamasında dönem dönem tıkanıklar yaşayan Moro Barış Sürecinde uluslararası gözlemci ve arabulucular önemli roller üstlenmiştir. Taraflar arasında güç paylaşımı, kaynak dağılımı, geçiş süreci düzenlemeleri ve toplumsal normalleşme adımlarında yaşanan görüş ayrılıkları sürecin kırılma noktalarını oluşturmuştur. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın da dâhil olduğu Bangsamoro Barış Süreci Bağımsız Gözlem Heyeti (TPMT), Uluslararası Kontak Grup (ICG) gibi mekanizmalar arabuluculuk, bilgi paylaşımı ve kolaylaştırıcılık uygulamalarıyla çözüm sürecini desteklemiştir. İslam İşbirliği Teşkilatı ve İHH İnsani Yardım Vakfı'nın da dâhil olduğu Filipinler-Moro Barış Süreci Bağımsız Gözlemci gibi uluslararası kuruluş ve inisiyatifler arabuluculuk, bilgi paylaşımı ve kolaylaştırıcılık uygulamalarıyla çözüm sürecini desteklemiştir. İHH, Filipinler hükümeti ile MILF arasındaki barış sürecinde

gözlemci ve arabulucu rolü üstlenerek barışın sağlanmasına ve Bangsamoro Özerk Bölgesi'nin kurulmasına destek olmuştur. Bu rol, bölgedeki istikrarın tesisi açısından da taraflarca garantör olarak kabul edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda bölgede bir aktör olan İHH bünyesinde Moro İslami Kurtuluş Cephesi'nin lideri ve Bangsamoro Özerk Bölgesinin Kurucu Başkanı Hacı Murad İbrahim konuşmalarıyla tertiplenen çalıştayda Moro barış sürecine ilişkin müzakere süreci, anlaşmanın temel çerçevesi, temel engeller ve barışın kurumsallaşmasını değerlendirmek ve muhtemel gelecek senaryoları üzerine müzakere edilmiştir.

Yuvarlak masa şeklinde düzenlenen çalışma, İHH İnsani Yardım Vakfı Başkan Vekili ve Bangsamoro Barış Süreci Bağımsız Gözlem Heyeti (TPMT) üyesi Hüseyin Oruç'un moderatörlüğünde Moro mücadelesinin önderliğini yapan Hacı Murad İbrahim'in konuşmalarının yanı sıra katılanlara öneri, katkı ve müzakere için söz hakkı verilmiştir. Toplantıda Güneydoğu Asya ile ilgili diplomatlar, siyasiler, akademisyenler ve sivil toplum çalışanlarının interaktif katılımı ile müzakere ortamı sağlanmıştır. Birincil kaynak niteliği taşıyan elinizdeki çalışma, Moro ile ilgili yapılacak çalışmalarda istifade edilmek üzere toplantıda mülhaza edilen öneri notları ve sonuçlardan müteşekkildir. Elde edilen bulguların, hem akademik literatüre katkıda bulunması hem de sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ışık tutması hedeflenmektedir.

“Çalıştayımızda, uzun yıllardır mücadeleyi sürdüren, 1970’li yılların başından itibaren silahlı mücadelenin ve daha sonrasında barış görüşmelerinin başında bulunan, hayatını tamamen Bangsamoro mücadelesine adanmış bir liderimiz bulunmaktadır. Moro İslami Kurtuluş Cephesi’nin ve barış süreci sonrası kurulan Birleşik Bangsamoro Adalet Partisi’nin genel başkanı olan bu kıymetli ismi bugün misafir etmekteyiz. Bu bizim için büyük bir mutluluktur.

HÜSEYİN ORUÇ

Çalıştayımızda, uzun yıllardır mücadeleyi sürdüren, 1970’li yılların başından itibaren silahlı mücadelenin ve daha sonrasında barış görüşmelerinin başında bulunan, hayatını tamamen Bangsamoro mücadelesine adanmış bir liderimiz bulunmaktadır. Moro İslami Kurtuluş Cephesi’nin ve barış süreci sonrası kurulan Birleşik Bangsamoro Adalet Partisi’nin genel başkanı olan bu kıymetli ismi bugün misafir etmekteyiz. Bu bizim için büyük bir mutluluktur.

2012 yılından itibaren İHH olarak bu sürecin bir parçasıyız. Yüz binlerce insanın hayatını kaybettiği, milyonlarca insanın mülteci olduğu bu büyük mücadelede biz de yer aldık. 1996’dan itibaren Bangsamoro bölgesindeyiz ve 2012’den itibaren barış sürecine katkı sağlamaktayız. Bugün sadece genel başkanı değil, beraberindeki geniş heyeti de ağırlamaktayız.

Bansamoro’da Mücadelenin iki ana yapısı bulunmaktadır: Birisi Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF), diğeri ise Moro Ulusal Kurtuluş Cephesidir (MNLF). Çalıştayımızda MNLF’in önemli isimleri de hazır bulunmaktadır. Özellikle mücadelenin önemli figürlerinden Nur Misvari’nin oğlu, MNLF başkan yardımcısı Abdulkerim de aramızdadır. Bu çalıştay Türkiye’de Moro’yu daha yakından tanımak açısından faydalı bir program olacaktır.

İzin verirsiniz, bir soruyla başlamak istiyorum: Moro mücadelesini yakından dinledik. 2010 yılında Benigno Aquino'nun başkan seçilmesinin ardından yeniden başlatılan barış süreci, 2012 ve 2014 yıllarında Kuala Lumpur görüşmeleri ile sağlanan barış ve 2019'da

bu anlaşmanın yasalaşarak Bangsamoro Özerk Hükümeti'nin kurulması sürecinde yaşananlar hakkında kısa bir sunum alacağız. Kısa bir süre öncesine kadar bu hükümetin başkanlığını yürüten ismin bizzat kendisi olması nedeniyle bu süreçleri dinlemek bizim için kıymetlidir.

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Bu çalışmaya katılmak benim için büyük bir mutluluktur. Bangsamoro bölgesinde yaklaşık 10 milyon insan yaşamaktadır. Kendi vatanımızda uzun yıllardır, kendi halkımız için müstakil bir yönetim elde etmek amacıyla mücadele vermekteyiz. Hâlen Filipinler'de Katolik yönetimi tarafından idare edilmekteyiz. Bu, zorlu bir mücadele olmuştur ve 1900'lü yılların başına kadar uzanmaktadır.

En başından beri Filipinlerin tamamına kıyasla az nüfuslu olmamıza rağmen mücadelemizi sürdürebildik. İlk olarak 1970'lerin başında Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi'ni (MNLF) kurduk. Daha sonra Müslüman Mindanao'daki Bangsamoro Özerk Bölgesi (BARMM) adlı bir yapı oluşturduk ve mücadelemize devam etmekteyiz. Moro İslami Özgürlük Cephesi'ni (MILF) de 1980 yılında kurduk.

1997'de Moro'da kapsamlı bir anlaşmaya varma şansı elde ettik. MILF, 1997'de MNLF'den ayrılarak kendi faaliyet alanını açtı. 1996 Eylül'ünde MNLF ile yönetim arasında kurduğumuz uzlaşma komisyonu bir anlaşma imzaladı ve bir Bangsamoro hükümeti kuruldu. Ocak 1997'de MILF ile hükümet arasında bir ateşkes anlaşması imzalandı. Ancak sorunlar devam etti. 30 Nisan'da Joseph

Estrada başkan olduğunda MILF'e karşı savaş ilan etti; biz de görüşmeleri askıya aldık.

4 Ağustos 2004 tarihinde taraflar arasında resmi görüşmeler yeniden başladı ve MILF ile hükümet arasında yeni bir anlaşma imzalandı. 2009 Eylül ayında Malezya'da Filipinler ile MILF arasında bazı görüşmeler yapıldı. 2011 Mart'ta Başkan Benigno Aquino beni Japonya'da birebir görüşmeye davet etti; kabul ettim. Filipinler hükümeti ile MILF arasında başlayan süreçte çok samimi görüşmeler gerçekleştirildi. Kendi hükümetimizi kurmak istediğimizi ancak Filipinler'in bir parçası olarak bu hakkı talep ettiğimizi ilettik.

Uzun müzakereler sonunda Malezya'daki görüşmelerde Moro'da özerk bir hükümet kurma anlaşmasına varıldı. 2019 yılında referandum yapıldı ve hükümet kuruldu. Anlaşma gereği parlamenter bir hükümet kuruldu ve bu yapının büyük çoğunluğunu MILF üyeleri oluşturuyordu; İslami Cephe'den 41 milletvekili bulunurken, MNLF'ten de milletvekilleri hükümette yer aldı. Bunu geçiş hükümeti olarak isimlendirdik ve hala varlığını sürdürmektedir. Ben ilk atanan başkan olarak 6 yılı aşkın süre boyunca hükümeti

yönettim. Bu süreçte önemli hizmetler sağladık. Örneğin fakirlik oranını %30 oranında azaltmayı başardık ve yatırımları çekmeye başladık. Bu kazanımların sürmesi için daha çok çalışmamız gerekmektedir. Daha İslami bir yönetim modeli denedik; buna “ahlak yönetimi” diyebiliriz. Bunun tüm Moro halkı için faydalı olacağına inanıyoruz. Filipinler yönetimi ile daha iyi bir anlaşma için görüşmelerimize devam etmek istiyoruz.

6 yıl sonunda seçim yapılması gerekirken, güvenlik gerekçeleriyle seçim ertelendi. Geçiş hükümetinin MILF tarafından yönetileceği anlaşması vardı. Bu vesile ile MILF’in tavsiyesi alınmadan

bir kişi başkanlığa atandı. Mevcut devlet başkanımız MILF mensubu olsa da atama süreci anlaşma şartlarına uygun olarak gerçekleştirilmemiştir. Mevcut sorunumuz budur ve çözüm bulmayı ümit ediyoruz.

Bangsamoro’da siyasi meşruiyeti artırmak için uluslararası girişimlerimiz de oldu. Bu amaçla İTT (İslami İşbirliği Teşkilatı) bünyesinde Filipinler için barış komitesi kuruldu. Fakat bu komite bir türlü işlevsel olamamıştır ve sorunu çözme konusunda ilerleme sağlayamamıştır. Kendi takdirlerine göre bazı kişileri atamışlardır.

HÜSEYİN ORUÇ

İzninizle küçük bir ekleme yapmak isterim; 2012 yılında bölgede birçok sorun vardı. Gelineen noktayı çok olumlu buluyorum. Dünya tarihinde ilk kez askeri çatışma yaşanan bir bölgede süreç siyasi çözümle sonuçlanmıştır. Bu, dünya genelinde çok önemli bir örnektir.

AL HAJ MURAD İBRAHİM

İHH bölgedeki çalışmalarında çok aktif olmuştur ve bizlere önemli destek sağlamaktadır. Bangsamoro’da İHH ofisleri bulunmaktadır ve yardımları devam

Bizler Türkiye ve çevresinde savaşımlardan bahsederken, siz barıştan söz etmektesiniz. En iyi sonucun halkın lehine olduğunu düşünüyorum. Önümüzdeki aylarda seçimler yapılacak; halk kararını verecektir. Mücadele umuyorum tüm sorunları çözecektir. Bangsamoro halkı için en iyisini diliyorum.

etmektedir. Kendilerine teşekkür eder, kendilerini tarafımızca kardeşimiz olarak bilinmektedir. Bu alanda İHH ile iş birliğimizi sürdürmeyi arzu ediyoruz.

MAHMUT OSMANOĞLU

Moro’da saha incelemesi imkânı olduğundan süreci yerinde görme imkânı bulduk. Zaman zaman sorunlar yaşanmakla birlikte, bunlar normal karşılanmalıdır.

Moro’da Filipinler içinde bazı çekişmeler yaşanmaktadır. Rodrigo Duterte’nin Uluslararası Ceza Mahkemesine teslim edilmesi süreci ve Sara Duterte’nin azil

girişimleri Bangsamoro ile bağlantılı mıdır? Anlaşmalar Duterte döneminde sağlanmıştı ve onun Bangsamoro'ya müzahir

bir politikası vardı. MILF onayı olmadan başka birinin atanması gibi iç karışıklıklar bu süreçle ilgili midir?

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Duterte döneminde kendisiyle iyi ilişkilerimiz vardı ve birçok anlaşma onun döneminde imzalandı. 6 yıllık görev süresi tamamlanınca emekli oldu, zira daha fazla görev yapma hakkı bulunmamaktadır. Birçok kişi gibi Sabık Başkan Duterte de Bangsamoro'nun bir parçasıydı ve Müslüman olmamakla birlikte Müslümanlara yakın bir isimdi. Ancak şu anda görevde değildir ve mevcut hükümet onu yargılamak istemektedir.

Duterte, uyuşturucu mafyasına karşı sert önlemler almış ve zor ama önemli mücadeleler vermiştir. Bu mücadele sırasında birçok kişi öldürülmüştür. Günümüzde yargılanmak istenmektedir. Bangsamoro yönetimi olarak şu anki hükümetin bu politikasını desteklememekteyiz. Ayrıca Filipinler Uluslararası Ceza Mahkemesi üyesi değildir. Duterte'nin Filipinler'e geri dönmesi için mücadele eden taraftayız.

BETÜL ÇELİK

Barış süreçlerinin canlandırılmasıyla ilgili dünyada hiçbir yerde ilk anda barış tesis edilmemiştir. Yakın geçmişte, Filipinlerin Moro müzakerecisi çağırmıştık. O bu süreçte Filipinlerin tam 4 tane başkan gördüğünü söyledi. Her dönemi bir aşama

olarak değerlendirdi. Başbakan da barış süreçlerini 4 aşamaya mı ayırır ve Oluşan süreçlere yol açan nedenler nedir? Bu bazen doğal afet sonucu bazen de ekonomik sorunların ardından gerçekleşir. Liderleri barışa iten faktörler nelerdir?

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Görüşmelerdeki en önemli faktörlerden biri iki tarafın da samimi olması ve anlaşma maddelerini uygulamaya geçirmesidir. Bazı anlaşmalar imzalanmakla kalır, uygulanmaz. Anlaşma ilk adımdır; ikinci adım ise anlaşmanın şartlarına bağlı kalmaktır. Filipinler'de birçok fırsat doğdu. MNLF'de Trablus Anlaşması imzalandı ancak Filipinler bazı maddeleri seçici şekilde uyguladı. Biz anlaşmanın tam olarak uygulanmasının çok önemli olduğunu belirttik.

Bazı sorunlar hâlen devam etmektedir. Atanan başkan MILF mensubu olsa da atama anlaşma şartlarına uygun değildir. Anlaşmaya göre önce tarafların tavsiyesi alınmalı, sonra atama yapılmalıdır. Ancak bizim tavsiyemiz olmadan atama gerçekleştirilmiştir. Bu konuyu düzeltmeye çalışmaktayız. Anlaşmanın çoğu ufak istisnalar dışında uygulanmaktadır. En önemli unsur, anlaşmanın büyük kısmının hayata geçirilmesidir. İTT toplantısına katılım sayesinde Filipinler yönetimi ile

sorunları çözmek ve anlaşmayı tamamen uygulamaya geçirmek konusunda çalışmalar yapacağız. Bu, şu an çözmeye

HÜSEYİN ORUÇ

Benigno Aquino'nun sizi Tokyo'ya davet

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Bunu yapmasının temel nedeni, diğer başkanlardan farklı olduğunu gösterme isteği idi. İlk defa bir ayrılıkçı lider, Filipin yönetimi tarafından davet edilmiş oldu. Benigno Aquino bu çabasında samimiydi ve hiçbir aracı olmadan davet gerçekleştirdi. Bangsamoro için tek ihtiyaç, Filipinler hükümetinin samimiyetiydi. Anlaşma samimi bir şekilde uygulanırsa başarı sağlanacaktı. Normal iki lider gibi görüştük ve bu nedenle onun döneminde düzgün

MEHMET ÖZKAN

2011 sonrasında dünyada üç önemli barış süreci yürütüldü; Kolombiya, Türkiye ve Moro'da. Küresel anlamda aynı sistemsel şartlar olmasına rağmen, bölgesel olarak Moro süreci en başarılısı oldu. Kolombiya'daki süreç algısal anlamda

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Hükümet tarafında sürekli (seçime dayalı) değişim vardı ve anlaşmanın uygulanmasında sorunlar yaşanıyordu. Örneğin, bir başkan ile anlaşma imzalanıyor, seçim sonrası başkan değişiyor ve yeni gelen kişi sorunlara tamamen farklı bir bakış açısıyla yaklaşabiliyordu. Biz gelen tüm hükümetler ile samimi şekilde bağ kurduk. Başarıdaki en önemli

çalıştığımız konudur. Başarımızın temel sebebi olarak anlaşmanın uygulanmasını görmekteyim.

etmesindeki temel motivasyonu neydi?

bir anlaşma sağlanabildi. Bununla birlikte, bazı sorunlar da yaşandı. Güvenlik güçleri arasında koordinasyon eksikliği vardı. MILF ile koordineli hareket edileseydi daha farklı sonuçlar elde edilebilirdi. Ancak koordinasyon sağlanamadı. Bu duruma "Mamasapano Olayı" denilmektedir ve birçok polis bu olaya dâhil oldu. Bu olay, MILF ile hükümet arasında irtibat kopukluğuna yol açtı.

başarılı olsa da olgusal anlamda aynı başarıyı sağlayamadı. Siz bu başarıyı neye bağlıyorsunuz? İkinci olarak, bu süreci yürütmüş biri olarak geriye dönüp baktığınızda, "Daha ısrarla şunu yapsaydım" dediğiniz ders niteliğinde bir nokta var mı?

unsur bu samimi yaklaşımdı. Hükümet ve bizim tarafımız samimi olmasaydı başarı mümkün olmazdı. Samimiyet olmazsa, taraflar birbirini manipüle eder, bu da maddelerin uygulanmasını güçleştirirdi. Müzakerelere başlamadan önce hükümete samimi inancımızı gösterdik. Zira sunduğumuz çözüm, yalnızca bize değil, kendilerine de yarar sağlayacaktı.

Anlaşma maddelerinin uygulanması safhasında zaman zaman uzlaşılmanın dışında durumlar ortaya çıksa da, olumlu tarafı şuydu: Her zaman bir arabulucu bulunmaktaydı. Üçüncü taraf gözlem heyeti, anlaşmaların uygulanmasını takip ediyordu. Bu heyette Asya Birliği, İTT, Malezya, Türkiye olmak üzere beş ülke yer alıyordu.

GÖRKEM TANRIVERDİ ŞEYSANE

2019 sonrasına ilişkin olarak yatırımlar, yoksulluk düzeyindeki azalma gibi gelişmeleri ele aldık. Toplumsal düzeyde

Heyet, kararların uygulanıp uygulanmadığı hakkında düzenli bilgi sağlıyordu. Müzakerelerde sadece anlaşmayı imzalamak değil, uygulamak da önemliydi. Bazı taraflar yalnızca kendi menfaatine olan hususları uygulamaya çalışsa da, gözlem heyeti bunları denetliyordu.

barışın kabul edilmesi, algılanması ve toplumsal uzlaşa açısından gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Geçmişte Filipinler yönetimini kendi bölgemizin yönetimi olarak görüyorlardı. Şimdi ise Bangsamoro Özerk Yönetimi bulunuyor. Öncesinde buradaki algı yanlış, şimdi değişti. Çoğunluğu Hristiyan olan Filipinler'in aksine, Bangsamoro bölgesinde çoğunluk Müslüman'dır. Hristiyanlar yönetimimize dâhil değildi, aksi takdirde tepki gösterebilirlerdi. Müslümanlar arasında işbirliği geliştirildi ve hükümet bu konuda başarılı oldu.

Tarihte Müslüman-Hristiyan çatışmaları yaşanmış, büyük düşmanlıklar oluşmuştu. Şimdi herkesin birbirine saygı duyması gerektiğini savunuyoruz. Farklılıklarımızla bir arada yaşamak esastır. Müslümanları Hristiyanlara karşı düşmanlık beslememeye teşvik ettik. Hristiyanlar Müslümanlara karşı olumsuz bir algıya sahipti. Kademeli diyalog ile bu önyargıları kırdık. İnançları ön planda dayatmıyor, diğer inançlara da saygı gösteriyoruz.

HÜSEYİN ORUÇ

Cotabato, uzun yıllar ülkenin en güvensiz şehirlerinden biri, 2020'de yapılan araş-

tırmalarda Filipinler'in en güvenilir ikinci şehri oldu. Bu çok hızlı bir dönüşümdü.

YUNUS ÇOLAK

Mindanao'daki barış süreci, Filipin hükümeti ile MNLF arasında başlamıştı. 1996'daki anlaşma ile kurulan otonom bölge, zamanla Bangsamoro otonomisine evirildi. Yeni kurulan otonom yapı ve

özellikle başbakanın atanması gibi teknik meselelerde MNLF'in tutumu nedir? Sizinle aynı adımları mı izliyorlar, yoksa Filipin hükümeti ile farklı bir süreç mi yürütüyorlar? Ayrıca, süreçte tıkanıklık

yaşanması durumunda İTT üzerinden düşünülen planda olduğu gibi bir B planı-

AL HAJ MURAD İBRAHİM

MNLF içinde bir uyumsuzluk vardı. Biz MILF'in bir parçasıyız. Bu büyük bir sorundu. Biz bu uyumsuzluğu gördüğümüzde kendi yapımızı kurmak istedik. Bazı kişiler İslami yönetimden rahatsızdı ve Müslüman olmayanlar tarafından şüpheyle karşılanacağını düşünüyordu. Oysa İslam, yalnızca Müslümanlar için değil, tüm gruplar için bir fırsattır ve gayrimüslimlerin haklarını dahi koruyan bir inanç sistemidir. Bu hükümette İslam'ın bir marka olduğunu göstermeye çalıştık. Bu da halkımızın dikkatini çekti.

HÜSEYİN ORUÇ

MNLF BAŞKANI Nur Misvari sizi evine davet etti ve her şeyi konuştunuz onlar da

ABDULLAH ZERRAR

Uzun soluklu bir barış sürecini masayı devirmeden yürütmek büyük bir çaba gerektirir. Bu açıdan Moro'daki mücadele takdir edilmelidir. Bu süreçte halkın refahında bir dönüşüm yaşandı mı? Direnişe ekonomik olarak katkı veren halkın istih-

RIDVAN KAYA

Moro Müslümanlarının süreci bağımsızlık talebiyle başlamış ve bugün otonomi ile sonuçlanmıştır. Moro halkı açısından siyasi ve idari alanda, hukuki zeminde elde edilen

niz var mı varsa İTT'ndaki hangi ülkeler üzerinden süreci yürütmek istiyorsunuz?

Yönetimimizde yalnızca Müslümanlar değil, diğer gruplar da görev almaktadır. İslami ahlaki doğrudan dikte etmek yerine, "ahlaki değerler" ifadesini öne çıkararak kapsayıcı bir yaklaşım benimsedik.

MNLF'in şartlarını kendi şartlarımız arasına dâhil etmeye çalıştık ve bu nedenle anlaşmayı "kapsamlı" olarak tanımladık. Bölgedeki Müslüman olmayan gruplarda dahil olmak üzere tüm grupları temsil eden bir anlaşma oluşturduk.

temsilci gönderdi yeni bir Bangsamoro oluşturmak için sürece dâhil oldular.

damı, kamunun yönetimi ve yerel yönetim hizmetleri açısından iyileşmeler oldu mu? Afganistan örneğinde olduğu gibi, süreçte isim değişiklikleri ve yönetim anlayışında dönüşüm yaşandı. Moro için böyle bir süreç varsa nasıl planlanmaktadır?

ayrıcılıklar nelerdir? Bağımsızlık talebiyle kıyaslandığında, elde etmek istediğiniz ve hükümetle müzakere hâlinde olduğunuz başka talepler var mıdır?

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Mücadelemiz bağımsızlık talebiyle başladı. O dönemde Filipin hükümetinde ne bizi temsil edecek biri vardı ne de bize yer ayrılmıştı. Kendi hükümetimizi kurma-

mızın önemi bu nedenle büyüktür. Kendi anayasamız ve yönetim yapımızı sağladık. Uzun süre sonra, kendimizi yönetim hakkımıza saygı duyulmaya başlandı.

YILMAZ BALÇIN

Önümüzde yerel seçimler bulunmakta ve partiler çalışmalarını başlatmıştır. Siz de başarısının devam etmesini arzuladığımız bir parti lideri ve toplum önderi olarak

tarihi bir misyon üstlenmektesiniz. İslam dünyası, Türkiye ve STK'lardan beklentileriniz nelerdir?

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Önceki yıllarda Güney Filipinler Barış Komitesi adında önemli bir topluluk oluşturduk. Komite, 15 farklı ülkeden oluşmaktadır. Bu ülkeler, özellikle anlaşma şartlarının uygulanmasında bizi aktif şekilde destekledi. Türkiye de bu destek veren ülkelerden biriydi, ancak süreçte durağanlaşma yaşandı. Komiteyi tekrar

aktif hale getirmek için çaba harcıyoruz. Uluslararası kamuoyunun desteği çok önemlidir. İlerlemek için bu desteğe ihtiyaç duyuyoruz. Komiteyi yeniden canlandırarak ve geliştirerek halkımıza yardım etmeyi amaçlıyoruz. Bu amaca uygun olarak uluslararası kamuoyunun desteğine ihtiyacımız var.

SAMET PAÇACI

Barış süreci uzun zamandır devam ediyor.

Bu süreci kitaplaştırmayı düşünüyor musunuz?

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Bangsamoroda, mücadeleyi ve süreci yazmaya çalışan bir grup mevcuttur. Mücadele tarihi ve uygulama süreci üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Biz de bu yazma faaliyetlerini

teşvik ediyoruz. Halkımızı, bu tarihi belgeler oluşturmaları için cesaretlendiriyoruz. Burada önemli olan, tarihi ele alan kişinin bağımsız olması, ön yargılı olmamasıdır.

FAHRİ ŞAHİN

Bölgedeki gelişmeleri yerinde gözlemlemekteyim. Ticaretin canlanması, halkın normalleşme süreci ve kamu düzeninin

tesisine yönelik olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Bölge değerli bir potansiyele sahip olup, turizme ne zaman açılacağı

merak konusudur. Zorluklar aşıldıktan sonra, halkın ilgisini artıracak faaliyetler düzenlenmelidir. Bölgede faaliyet gösteren STK'lar ve akademisyenlerin bölgeye gitmesi önem arz etmektedir. Moro kavramını ilk 1990'larda duymuştuk. O tarihten bu yana amacınız İslami bir yönetim kurmaktır. Dünya üzerinde bu alanda rol alabileceğiniz bir model bulunmamaktadır, her şeyi kendiniz inşa etmektesiniz. Bu aşamada diğer devletlerin yönetimlerinden ne kadar destek alabiliyorsunuz?

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Bölgemizde Müslümanlar, diğer inançları “kâfir” olarak görmekteydi ve cihadı bu şekilde anlamaktaydılar. Biz ise bunun yanlış bir anlayış olduğunu savunarak düzeltmeye çalışıyoruz.

Cihat, diğer dinlerden insanları öldürmek değil, Allah adına İslam'ın kurallarını uygulamak demektir. Biz kimseye karşı değiliz. Aynı zamanda diğer devletlerden ve Müslüman ülkelerden de desteğe ihtiyacımız bulunmaktadır.

SORU

Barış süreçlerinde akamete uğramalar genellikle sabotajlar ve bu sabotajların iyi yönetilememesinden kaynaklanır.

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Bangsamoro'da, mücadeleyi ve süreci yazmaya çalışan bir grup mevcuttur. Müca

ÖMER KESMEN

Moro Müslümanlarının yakın tarihine şahitlik etme fırsatı bulduk. 13 yıl boyunca bölgede bulundum ve insanların mücadelelerini dinleme şansı elde ettim. İlk gittiğimiz yıllarda ciddi sıkıntılar vardı; ancak Moro'lu Müslümanlar bizi garipsemedi ve kendilerinden biri olarak gördüler.

Müslüman ülkelerde de gayrimüslimler yaşamaktadır.

Müslüman ülkelerin desteği bizim için çok önemlidir. Barış komitesi bu bağlamda büyük önem taşımaktadır. Bu komiteye üye olmak isteyen ülkeler katılabilir. Malezya, Endonezya, Sudan, Türkiye gibi Müslüman ülkeler bu komitenin üyelerindendir. Bu ülkelerin itibarı bölgemizde yüksektir. Müslüman ülkeler bize destek vermeye devam etmelidir.

Moro hükümeti olarak ne tür sabotajlarla karşılaştınız ve bu sorunları nasıl yönettiniz?

Barış süreci uzun zamandır devam ediyor. Bu süreci kitaplaştırmayı düşünüyor musunuz?

Biz de onların zorlu sürecinde yanlarında olmaya gayret ettik. İnsani yardım faaliyetleri ve barış görüşmeleri ile bölgenin bu noktaya gelmesinde az da olsa katkımız olduğunu düşünüyorum. Moro, bizim için örnek Müslüman şahsiyetler barındırmaktadır ve mücadeleleri çok anlamlıdır. 13 yıl boyunca bu direniş sürecine tanıklık etmek bizim için büyük bir şanstı.

AL HAJ MURAD İBRAHİM

Ömer ve Hüseyin kardeşlerim uzun süredir Moro halkıyla beraberler. İnsanlar onları Moro'lu zannediyordu. O dönemler çok eşsizdi; güvenlik koşulları yetersizdi ancak sahada çalışıyorlardı. Diyebilirim ki onlar da bu topluluğun bir parçasıydı.

Önceden yalnızca bazı Arap topluluklarını görüyorduk; Türkler yoktu. Şimdi ise sadece Araplar değil, diğer ırklardan Müslümanlar da Bangsamoro'ya gel-

mektedir. Türklerle çok iyi ilişkilerimiz bulunmaktadır.

Mücadelemiz aynı zamanda sizin mücadelenizdir; işbirliğimizi artırmalıyız. Türkiye ve vatandaşları sadece arkadaşımız değil, İslam kardeşlerimizdir. Teşekkür ederiz. Başarılı olmak için çalışmaya devam edeceğiz. Konuşma fırsatı verdiğiniz için ayrıca teşekkür ederim.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

MORO Barış Süreci Çalıştayı, elli yıldan uzun süredir devam eden bu karmaşık çatışmanın çözümünde geline aşamayı, elde edilen kazanımları ve karşılaşılan zorlukları birinci elden değerlendirme fırsatı sunmuştur. Çalıştay, barış sürecinin temel dinamiklerini ve geleceğe yönelik beklentileri kapsamlı bir şekilde ele alarak, bu sürecin küresel çapta bir model teşkil ettiğini ortaya koymaktadır. Moro Barış Süreci, askeri çözümlerin aksine, siyasal müzakere, arabuluculuk ve toplumsal uzlaşma ile kalıcı barışın mümkün olduğunu gösteren nadir bir örnektir. Bu süreç, uluslararası aktörler, sivil toplum kuruluşları ve akademik çevreler için bir ders niteliğindedir ve benzer çatışma bölgelerinde uygulanabilecek değerli bilgiler sunmaktadır.

Barışın tesisi, çatışma taraflarının (Filipinler Hükümeti ve Moro İslami Kurtuluş Cephesi (MILF)) samimi ve kararlı yaklaşımı sayesinde mümkün

olmuştur. Bu samimiyetin, her hükümet değişikliğinde dahi korunması, sürecin kırılma noktalarını aşmasında kritik bir rol oynamıştır. Öte yandan, İHH İnsani Yardım Vakfı gibi uluslararası arabulucu ve gözlemci aktörlerin süreçteki etkin rolleri, anlaşmaların uygulanmasını güvence altına alarak sürecin sürdürülebilirliğine katkı sağlamıştır.

Çalıştayda vurgulandığı üzere, barışın kurumsallaşması ve toplumsal düzlemde kabulü önemli ölçüde gerçekleşmiştir. Özellikle Bangsamoro Özerk Hükümeti'nin kurulmasıyla birlikte yoksulluğun azaltılması, yatırımın artması ve kamu güvenliğinin sağlanması gibi somut adımlar atılmıştır. Bu kazanımlar, halkın barış sürecine olan inancını güçlendirmiştir.

Ancak, süreçteki bazı tikanıklıkların devam ettiği de görülmektedir. Yeni yönetim atamalarındaki anlaşmaz-

lıklar gibi konular, gelecekte atılacak adımların dikkatle planlanması gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda, uluslararası kamuoyunun ve özellikle İslam dünyasının desteği, sürecin tamamlanması ve Bangsamoro halkının

haklarının tam anlamıyla tanınması için hayati önem taşımaktadır. Bu rapor, sürecin bu önemli aşamasını belgelemekle birlikte, gelecekteki çalışmalar için bir referans noktası olmayı hedeflemektedir.

EK – 1

İHH’NIN MORO BARIŞ SÜRECİNE KATKISI VE GÖZLEM MEKANİZMASI

İHH İnsani Yardım Vakfı 1996 yılından bu yana Moro bölgesinde faaliyet göstermektedir. Bu tarihten itibaren bölgedeki Müslüman halkla doğrudan temas hâlinde bulunarak, hem insani yardım çalışmaları gerçekleştirmiş hem de insani diplomasi çalışmaları kapsamında, yürütülen mücadele ile ilgili yerel aktörlerle sürekli iletişim kurarak barış sürecine katkı sunma çabasında olunmuştur.

Barış sürecinin önemli bir evresini teşkil eden **2012 tarihli Çerçeve Anlaşması (Framework Agreement on the Bangsamoro)** sonrasında, sürecin takibi için bir **Bağımsız İzleme Heyeti (Independent Monitoring Team)** oluşturulmuştur. Beş üyeden oluşan bu heyet, hem tarafların anlaşma yükümlülüklerini ne ölçüde yerine getirdiğini gözlemlemek hem de uygulamadaki sorunlara dair çözüm önerileri önermek üzere yetkilendirilmiştir. Heyetin başkanlığına, daha önce Avrupa Birliği adına Filipinler’de büyükelçilik yapmış deneyimli bir dip-

lomat getirilmiştir. İki üye Moro İslami Kurtuluş Cephesi ve diğer iki üye de Filipinler tarafından önerilmiş ve her iki tarafın mutabakatı ile heyet teşekkül etmiştir.

Heyetin mevcut yapısı şu şekildedir;

- **Başkan – Heino Marius** (Brüksel, Belçika)
- **Karen Tañada** – Gaston Z. Ortigas Peace Institute (Filipinler)
- **Rahib Kudto** – United Youth for Peace and Development (Filipinler)
- **Huseyin Oruc** – İHH (Türkiye)
- **Sam Chittick** – The Asia Foundation (Filipinler)

İHH İnsani Yardım Vakfı olarak bu izleme mekanizmasının saha çalışmalarında da aktif rol almıştır. Üçer aylık periyotlarla bölgeye yapılan ziyaretlerde, hem

Filipinler devletinin temsilcileri (Devlet Başkanı, barış bakanı, barış komisyonu üyeleri vb.) ile hem de MILF'in üst düzey yöneticileri ve halk temsilcileri ile düzenli görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda gençlerle yapılan buluşmalar, kamuya açık halk toplantıları ve istişare görüşmeleri ile toplumun tüm kesimlerinin sürece katılımı sağlanmıştır.

Bu faaliyetler neticesinde, barış sürecinin sürdürülebilirliği yönünde somut katkılar sunulmuş; toplumsal uzlaş, güven inşası ve siyasi dönüşüm süreçlerine destek verilmiştir. İHH'nın bu sürece dâhil olması, sadece insani yardım perspektifinden değil, aynı zamanda çatışma çözümü ve barış inşası literatürü açısından da önemli bir örnek teşkil etmektedir.

EK – 2

MORO İSLAMİ KURTULUŞ CEPHESİ'NİN BARIŞA GİDEN YOLDA MÜCADELE AHLAKI VE TEMEL PRENSİPLER

Selamet Haşimi'nin liderliğinde şekillenen Moro İslami mücadele anlayışı yalnızca askeri bir katılım değil, aynı zamanda bir fikri devrimin de sonucudur. Nitekim bu süreçte arkadaşlarına ifade ettiği bir gözlemi, onun hareketin yönünü değiştirme kararında etkili olmuştur: *“Dünya Moro mücahitlerini Müslüman olarak tanıyor; fakat benim askerlerimin çok azı namaz kılıyor. Namaz kılmayan mücahitlerle bu mücadeleye sürdürülemez.”* Bu değerlendirme neticesinde Haşimi, yalnızca askeri değil, dini ve toplumsal dönüşümü önceleyen yeni bir yapılanmaya ihtiyaç olduğunu savunmuştur.

Selamet Haşim'in yol haritası, Kur'an-ı Kerim'in Ra'd Suresi 11. Ayeti üzerine inşa edilmiştir: *“Bir kavim kendini değiştirmedikçe, Allah da onların durumunu değiştirmez.”*

Bu ayeti merkezî ilke olarak benimseyen Haşimi, toplumsal dönüşümün içsel bir iradeyle başlaması gerektiğini savunmuştur. Selamet Haşimi diyor ki “önce biz kendimizi düzeltmeye karar vermemiz lazım ki Allah ondan sonra bizden bu değişimi kabul etsin ve bizimle ilgili yüzyıllardır devam eden bu problemi çözümü ile ilgili önümüzü açsın” ve bir yol haritası ortaya koyuyor. Bu doğrultuda 20 ve 50 yıla yayılmış kapsamlı bir toplumsal dönüşüm planı hazırlamış ve dört temel stratejik hedef belirlemiştir.

İSLAMLAŞMA

Haşim'e göre toplumun dönüşümünde ilk adım, İslamî bilinç ve pratiğin yay-

gınlaştırılmasıdır. Yalnızca nominal anlamda Müslüman olan bir topluluğun,

gerçek anlamda İslamî ilkelere dayanan bir hayat tarzını benimsemesi gerektiğini savunmuş ve bir neslin yetiştirilmesinde vesile olmuştur. Bunun için sahih bir Müslüman toplumun inşası, sahih bir yönetim sisteminin kurulması ve hayatının her safhasında İslami yaşam tarzı olarak uygulanması hedeflenmiştir.¹ Bu kapsamda:

- MILF kamplarında medreseler kurulmuştur.
- Gençler yurtdışına gönderilerek İslamî ilimler eğitimi alması sağlanmıştır.
- İslamî hassasiyetler toplumun geneline yayılmış ve yeni bir nesil bu bilinçle yetiştirilmiştir.

KURUMSALLAŞMA

Haşim, bireysel çabaların yetersizliğini vurgulayarak kolektif ve kurumsal bir yapının önemini savunmuştur. Moro İslami Kurtuluş Cephesini, Filipinlerin ve Müslümanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerin tamamında organize bir yapı halinde getiriyor ve bütün arkadaşlarını bu yönde teşvik ediyor. En küçük yerleşim birimlerine kadar teşkilatlanma sağlanmış, bu yapı sayesinde mücadelenin sürekliliği garanti altına alınmıştır.

Haşimi'ye göre Moro halkının idari ve kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi mutlaka gerçekleştirilmesi gereken önemli bir nokta olduğunu söylediği bu hedefle “Bangsamoro devletine giden yolun taşlarının döşenmesi” altını çizmiştir ve başta şûra sistemi olmak üzere kendi toplumları içerisinde uygulanabilir İslami müesseselerin tamamının uygulanması için caba sarf etmiştir.²

SAVUNMAYA DAYALI ASKERÎ YAPILANMA

Cihadi bir harekette baştan beri beklenileceği gibi mücadelenin askerî yönü güçlendirmek Selamet Haşimi'nin teorisinin merkezinde yer almıştır. Ancak MILF'in askerî yapılanması, saldırı temelli değil, savunma eksenli bir yapı üzerine kurulmuştur. Nitekim Moro Ulusal Cephesinden ayrıştığı en önemli noktalardan birisi de bu olmuştur. Selamet Haşimi diyor ki; “yeni kurmaya çalıştığımız, yeni oluşturmaya çalıştığımız toplumu daha başında Filipinler devleti gelip boğmasın, başından beri bitirmesin diye bir güce ihtiyacımız var”. Bu güç de bütün

halktan oluşmalı ve toplumsal katmanların tamamını içermelidir. Haşimi, Sürekli bir ordu düzeninden ziyade, yılın belirli dönemlerinde zamanlarının bir kısmını cihada ayrılarak katılan bir topluluğu ordu modeli olarak tasavvur ediyor.

Bu ordunun temel görevi, Filipinler Devleti'nin potansiyel saldırılarına karşı toplumu korumaktır. Bu noktada en dikkat çeken özellikler şunlardır:

- Ordunun tamamı gönüllülük esasına dayanır.

- Kadınlar da dâhil olmak üzere geniş kesimlere askerî eğitim verilmiştir.
- Sürekli silahaltında bulunan 50-60 bin kişilik, bazı dönemlerde 100 bine ulaşan bir halk ordusu oluşturulmuştur.

KENDİ KENDİNE YETERLİLİK VE YEREL DİRENİŞ

Selamet Haşim'in liderliği altında MILF, dış müdahalelere kapalı, yerli dinamiklerle hareket eden bir askeri mücadele modeli geliştirmiştir. Muhtemelen Selamet Haşim'in yurtdışı tecrübesi, Mısır'ı yakından tanınması, Türkiye'deki siyasî İslâmî hareketlerle ilişkisini sürdürmüş olması ve bir dönem Pakistan'da yaşamış olması sebebiyle Afganistan cihadını yakından tanınması bu prensibin uygulanması getirmiştir.

O, bu mücadeleyi kimseye değil, doğrudan kendimize dayandırılması gerektiğini savunmuş ve “*Bu bizim mücadelemizdir*” anlayışını benimsemiştir. Cihadın sadece kendisinin ve arkadaşlarının değil, toplumda yaşayan tüm Müslümanların üzerinde bir farz olduğunu dile getirerek, toplumun tamamını bu mücadelenin içine dâhil etme yönünde bir çaba ve anlayış geliştirmiştir.

Kendi kendine yetme, kimseye bağlı olma ve kimseden bir beklenti içinde olmama, Moro mücadelesini diğerlerinden ayıran temel özelliklerden biri olmuştur. Dışarıdan savaşçı kabul etmemiş; “*bize yardım etmek*

istiyorsanız elbette edebilirsiniz, maddi olarak destek verebilir, malzeme sağlayabilirsiniz ama insan gücüne ihtiyacımız yok; burada yeteri kadar insanımız var” demiştir. Mücadelenin askeri ve siyasi tarafında görev alan hiçbir mücahit hareketten maaş almamış, tam aksine harekete kendi imkanları ölçüsünde katkı vermiştir.

Hiçbir yabancı savaşçının, herhangi bir İslâm ülkesinden gelip Moro'da ayrı gruplar kurmasına veya kendi yapısını oluşturmaya izin verilmemiştir. Türkiye'den de bazı isimler bireysel olarak gitmiş, orada şehit düştüğü söylenen Türkler olmuştur; ancak bunların tamamı münferit olarak ve Moro gruplarının bir parçası şeklinde mücadele vermiştir.

MILF'in Mücadelesinin İki Temel İlkesi: İstişare ve Adalet

Selamet Haşim'in inşa ettiği yapının uzun soluklu başarısının temelinde iki ana prensip bulunmaktadır: istişare ve Adalet.

İSTİŞARE (ŞÛRA)

Dışarıdan bakıldığında tek bir topluluk gibi görünen Moro halkı, aslında kendi dillerine ve tarihi geçmişlerine sahip 13 farklı milletten oluşmaktadır.³ Selamet Haşim, bu 13 milleti ortak bir Müslüman kimliği etrafında birleştirerek mücadeleyi başarıya

ulaştırmıştır. Bu denli çeşitli bir yapı içinde istişare mekanizmalarının önemi çok daha önemli hale gelmiştir. En zor şartlarda dahi istişareden asla vazgeçilmemiştir. Her karar, Merkez Komitesi'nde tartışılarak alınmış; hiçbir adım istişaresiz atılmamıştır.

Filipinler, adalardan oluşan ve ulaşımın son derece zor olduğu bir coğrafyadır. Bangsamoro içerisinde hâlâ bazı bölgelere ancak 20-25 saatlik yolculuklarla ulaşabilmektedir. İlk dönemlerde bu ulaşım çok daha zahmetli ve riskliydi. Ancak buna rağmen, en uzak adalarda yaşayan Merkez Komite üyeleri bile toplantılara düzenli olarak katılmış, bu toplantılar hiç aksatılmamıştır. Bütün kararlar Merkez Komitesi'nde alınmış ve titizlikle uygulanmıştır.

Selamet Haşim, son derece karizmatik bir lider olmasına, arkadaşları üzerinde

büyük bir etkisi bulunmasına ve herkesin ona büyük bir saygı duymasına rağmen istişare mekanizmasının işletilmesinde her zaman ısrar etmiş ve bu yapının bozulmasına asla izin vermemiştir. Kendisinden sonra liderliği devralan Hacı Murat İbrahim de, üstadından ne öğrendiyse aynısını sürdürmüştür; Merkez Komitesi hâlâ Moro İslami Kurtuluş Cephesi'nin (MILF) en üst karar organı olmaya devam etmektedir. Hareket, lider merkezli değil; istişare ve ortak akıl merkezli bir şekilde yürümektedir. Elbette lider önemlidir; ancak sistemin özü ortak akıldır.

ADALET

İkinci vazgeçilmez prensip ise adalettir. Selamet Haşimi ve arkadaşları, hem savaşın en sert dönemlerinde hem de barış sürecinin en kritik anlarında adalet ilkesinden sapmamışlardır. Bu durum, yalnızca içerideki meşruiyetlerini değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de güvenilir bir aktör olarak tanınmalarını sağlamıştır.

İlk ziyaretimden bu yana, söz konusu bölgeyi daha yakından tanıma ve yerel aktörlerle doğrudan temas kurma imkânı buldum. Bu süreç, hem saha gözlemleri hem de yapılan görüşmeler aracılığıyla bölgedeki toplumsal dinamiklerin daha iyi anlaşılması için son derece önemlidir. Bu çerçevede, ilk ziyaretlerimden birinde yaşadığım önemli bir olayı paylaşmak, bölgedeki barış sürecinin niteliğini ve Moro Müslümanların savaş ahlakını vurgulamak açısından anlamlı olacaktır.

Ziyaretlerimizden birinde, Bangsamoro'nun başkenti olan Kotobato'da, Hristiyan cemaat-

tin dinî lideri olan Kardinal ile bir görüşme gerçekleştirdik. Kardinal, barış sürecine aktif şekilde destek veren, bu konudaki tutumu ile hem yerel hem de ulusal medyada öne çıkan bir isimdi. Görüşme sırasında sürecin geleceğine ilişkin düşüncelerimizi paylaşıırken, kendisine doğrudan bir soru yönelttim: "Müslümanlara nasıl güveniyorsunuz? Şu anda devletin sağladığı temsiliyetle buradasınız; ancak ileride bölgede otonom bir yönetim ve yerel bir parlamento kurulursa, siz azınlık durumuna düşeceksiniz. Bu durumda kendinizi nasıl güvende hissediyorsunuz?"

Kardinal, bu soruya hiç tereddüt etmeden şu cevabı verdi: "*Savaş zamanında bile bize zarar vermediler; barış zamanında neden versinler? Bizim hukukumuzda zarar verilmeyeceğinden eminim. Bu nedenle ben de barış sürecini destekliyorum.*"

Bu ifadeler, yalnızca bir dinî liderin şahsi kanaatinden ibaret olmayıp, aynı zamanda

bölgedeki dinler arası güven ilişkisini ve toplumsal barışa olan inancı açıkça ortaya koymaktadır. Kardinalin yaklaşımı, çatışma sonrası barış süreçlerinde güven inşasının ne derece mümkün olduğunu ve bu güvenin sadece siyasi değil, aynı zamanda ahlaki temellere dayandırılabilirliğini göstermektedir. Bu yönüyle, söz konusu cümlelerin, özellikle İslami prensiplere dayalı bir mücadelenin başarısını göstermek bakımından son derece önemli bir örneği teşkil etmektedir. Nitekim adaleti her durumda öncelleyen bu duruş, hareketin meşruiyetinin ve başarısının anahtarı olmuştur.

Moro İslami mücadelenin bu iki ilkesi **-istişare ve adalet** - başarıyı getiren temel sütunlardır. Selamat Haşim'in liderliğindeki bu hareket, İslami kuralları merkeze alan; bir Müslüman olarak mücadele etmeyi amaç edinen; mücadelesinin kaynağını helal çizgide tutmaya özen gösteren bir yapıya dönüşmüştür. "Allah'ın hoşnut olmaya-çağı yöntemlerle, Allah'ın dinine hizmet edilmez" anlayışını benimsemiş; Allah'ın müsaade etmediği yol ve yöntemlerle cihad

edilemeyeceğini temel ilke olarak kabul etmiştir.

Guney Filipinler'de Bangsamoro Müslümanlarının verdiği silahlı mücadele tıpkı Selamat Haşimi'nin de ifade ettiği üzere, mücadele ne sadece Moro Müslümanlarının toplumdaki meşru konumlarının mucerret bir savunmasıdır ne de gasp edilmiş topraklarında somut bir arazi sahipliği davası veya meşru bir özerklik meselesidir. Bangsamoro Müslümanlarının kendi vatanlarında İslam adına kendi ayakları üzerinde kuracakları bir yönetim sisteminin inşası mücadelesidir. Selamat Haşimi, günümüzde var olan siyasi veya yönetim sistemleri ya Batı merkezli ya da materyalist başka sistemlerin kopyası olarak görmüş ve söz konusu yönetim sistemlerinin hiçbirinin insanların faydasına olmadığını savunmuştur. Moro Müslümanlarının hak arayışının temelinde Kur'ani prensipler ve Perygamber (sav) sözlerine olan bağlılık üzerine inşa edilmiştir.⁴

DİPNOT

¹ Selamat Haşimi, *Mücadele Ahlakı: Kendi Liderinin Kaleminden Bangsamoro Mücadelesi*, çev. Murat Uyar, Hüseyin Oruç, İNSAMER, 2018, s. 13.

² Marjanie Salic Macasalong, "The Liberation Movements In Mindanao: Islâm As A Thrusting Force", *IOSR Journal Of Humanities And Social*

Science (IOSR-JHSS) Volume 19, Issue 4, Ver. V (Apr. 2014), s. 7.

³ <https://bcpch.bangsamoro.gov.ph/bangsamoro-people/>

⁴ Selamat Haşimi, *Mücadele Ahlakı: Kendi Liderinin Kaleminden Bangsamoro Mücadelesi*, çev. Murat Uyar, Hüseyin Oruç, İNSAMER, 2018, s. 11.

İNSAMER

İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

iNSAMER
İHH İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
İHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

iHH
İNSANI YARDIM VAKFI